

»Smábarnamál í fjølmiðlunum«

– Málburðurin í føroysku fjølmiðlunum er á so lágunum støði, at eg í roynd og veru ikki havi orð fyrri tí. Hvørjumfall verður so tuskað til, at tú sjálvur ert farin at ivast í, hvat er rætt, sigur Jóannes Skaale, fráfarin lærari í føroyskum

Høgni Mohr

Í 35 ár var hann lærari í føroyskum, 25 teirra á Sjómannsskúlanum. Hann fór úr starvi á nýggj-árinum, og tekst nú við at týða m. a. sjóvinnu- og oljulgir fyrri føroysku landsumsitingina. Har umframt lesur hann rættlestur í onkrum skaldsøgu. Føroyskt var hansara liv og breyð í arbeiðsárinum, men nýklakti pensjónisturin sleppur ikki undan rættaraleikluti sínum. Tað er tí Sosialurin vitjar hann í dag.

Vit eru stódd í Grønulíð 10 í Tórshavn, har hjúnni Jóannes og Óluva Skaale húsast. Í túninum stendur grái Mercedes 190 bilurin, men hann man kenna seg einsamallan, tí úrvalið í túninum, sum randar stóru vinkulbygdu húsin, er litríkari enn so. Her stendur ein rustað DBS-súkkla, kringsett av deymandi oljudunkum, og móti dimm-grønu húsagrundini stendur ein tómur kaggi. Kortini er ongin vandi fyrri hunguri í Grønulíð, tí undir trappuni hanga einar fjóruti greipur av væl turkaðum seði.

Triðja flutningstólið í túninum hjá Skaale-familjuni er eitt prutl. Og hetta er kanska frægasta myndin av harranum í húsinum. Talan er um eina trummandi og veltrekkjandi *Puch Rider Macho* við góðari tendring.

Ó Jóannes Skaale er skeivtur og til reiðar við niðurskrivaðum dómum um málsliga fávitsku í somu løtu, vit báðir myndamaðurin, trína innar.

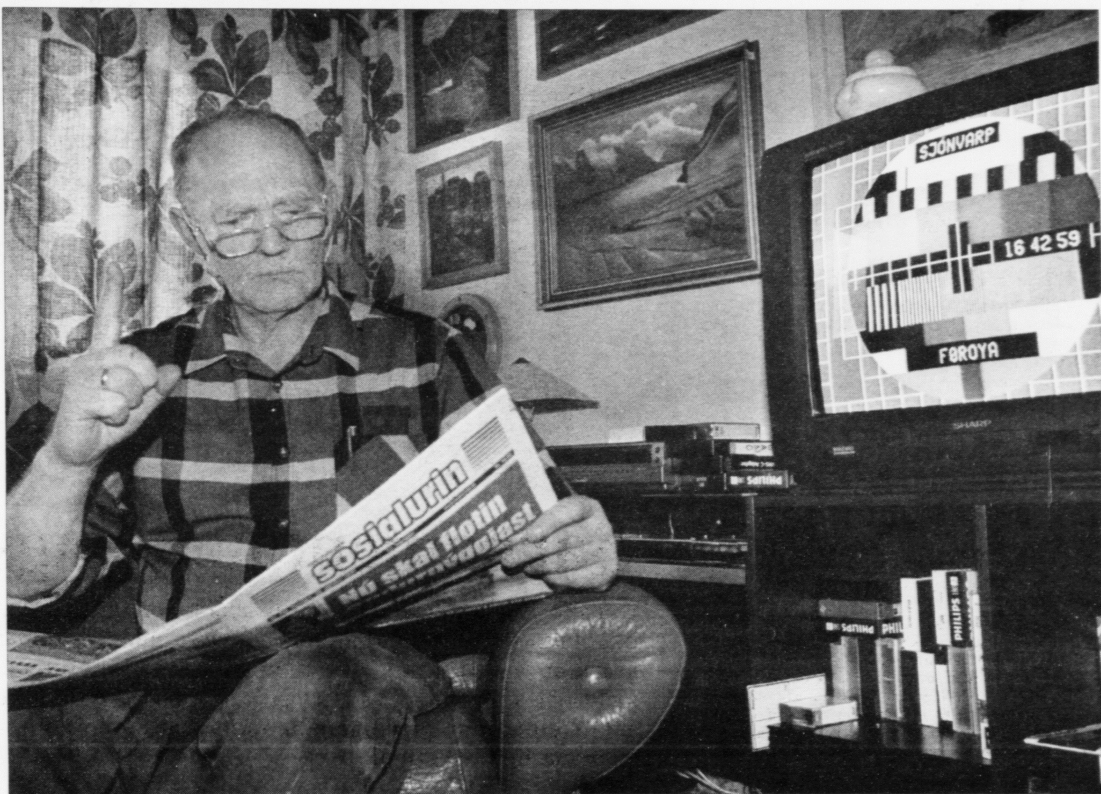
– Eg las herfyri, at »menn doyggja áðrenn teir fylla, og konur eftir at tær eru fyltar«. Fyltan lunda havi eg fingið, men ongantíð fyllt konufólk, leggur hann skemtandi fyrri áðrenn vit seassast í stovu.

Undir myndatøkuni fisir Jóannes skemtandi at hann átti at verið avmyndaður við grinda-knivi, so fólk sóu, hvussu óður hann er.

Hvørjumfallssjúkan

Málburðurin í føroysku fjølmiðlunum fær av at vita í stovuni hjá teimum báðum, Jóannes og Óluvu, ið sambært Jóannes sjálfum nú eru best kend sum foreldrin hjá Esmari Eysturoy, í veruleikanum Sjúrdi Skaale.

– Fjølmiðlalið daga ikki at fáast við fyrisetingar, og dómuni um skeivar fyrisetingar eru óteljandi. »Landið skuldi gjalda

Jóannes Skaale, málvinur, hólvar føroyska fjølmiðlamálið av

studningin fyrri skúlan«. Setningurin sigur, at skúlin skal gjalda studningin, men tað er neyvnan veruleiki.

– Bart út sagt er onki skil er á fyrisetingunum í fjølmiðlamálinum. Vit søu øll Sigurð Joensen, sála verða endursendan í Bestubitum í SvF herfyri. Hann tosaði um hvønnfallssjúkuna. Føroyski fjølmiðlaheimurin og serliga Útvarpið hevur nú fingið hvørjumfallssjúkuna. Og hon nívir! Tað tykist, sum ongin kennir annað enn hvørjumfall og harvið onga aðra fyriseting, enn fyrri í Sortudíki. Eitt dóm: »Fyrir-tókur hava fingið fyrri óvana at...«, í staðin fyrri at siga »til óvana«. Hetta er smábarnamál, sigur Jóannes algoystur. Eftir hansara tykki er málpolitikkur, ikki til í fjølmiðlunum, og kemur hetta til sjónar á hvørjum degi.

»Setið málkon í starv«

Jóannes Skaale lýtur sum flestu føroyingar eftir Útvarpinum fleiri tímar um dagin, og málfrøðiliga niðurstøða hansara er púra greið.

– Málburðurin er á so lágunum støði, at eg í roynd og veru ikki havi orð fyrri tí. Hvørjumfall og hugtøk verða so tuskað til í Útvarpinum, at tú sjálvur ert farin at ivast í, hvat er rætt. Soleiðis gerast málspillur partur av málinum, sigur hann og leggur afturat, at húsfolkíð mangan undrast yvir, at lurtitíðið enn stendur heilt á stovuhlíni.

Máldómarnir eru heldur ikki í iva um, at tað gongur skeiva vegin við fullari ferð.

– Ongin talar at. Føroyskir fjølmiðlar hava slept takinum á málinum, júst sum danir, ið ongan málpolitikk hava. Útvarpið hevur størstu ábyrgdina í hesum máli, tí so nógv verður lurtad eftir tí, heldur Jóannes og mælir leiðsluni í Útvarpi Føroya til at seta fólk í starv at ráðgeva tíðindafólkum í málsurningum.

Útvarp Føroya fær kortini eisini rósandi orð frá Jóannes, men hesi falla í andanum á afturhvarvinum.

– Útvarpið eigur t.d. heidurin av, at mong orð, t.d. telda og tyrla, hava vunnið sera hevd millum fólk, sigur hann.

Jóannes Skaale hevur leingi hildið, at Sjóntvarp Føroya hevur verið ein mun frægari enn Útvarpið. Kortini heldur hann nú, at Sjóntvarpið hevur slept endanum, sum hann tekur til. Ávisir upplestarar í Sjóntvarpinum fáa kortini rós fyrri at vanda sær um mál og føll.

Skammast av bløðunum

Spurður um hann heldur, at munur eigur at vera á málsligu krøvunum, sett verða loftmiðlunum og bløðum, jättar Jóannes við tí grundgeving, at størri krøv eiga at verða sett til skriftmál enn talumál. Kortini við tí fyrirvarni, at upplisnir tekstir í loftmiðlunum skulu vera eins málsliga borðbærir, og skrivaðir tekstir eiga at vera.

– Annars haldi eg, at føroysku bløðini bera brá av at vera gjørd í skundi, og hevur tú ikki eina ófatiliga góða føroyska barlast, so er skjótt at fara út av málsligu eggini, sigur Jóannes, sum eisini

vendir máltummlinum niður eftir, nú prátið fellur á bløðini.

– Nógv av tí er ófatiliga vánaligt. Málburðurin er út av lagi, og ofta kemur bland í hugtøk og orðafelli á ein slíkan hátt, at tú skammast. Eg minnst ein at hava skrivað nakað soleiðis: »...og miðvøllurin sveik í eyr og seyr...«. Her er onki skil á hvørki falli ella hugtaki. Upprunaliga er talan um eitt ramligt føroyskt tiltak, sum eigur at ljóða soleiðis: Tað lekur í eyri og seyri. Sipad verður til okkurt, ið lekur ógvuliga illa...

Nú Jóannes hevur so avgjörðar hugsanir um føroyskan málburð, spurdu vit hann, hvussu málið skal loysast. Hvat er týðningarmiklast, umfevnandi tíðindaflutningar ella rættur málburður, og hvussu eigur at verða farið fram til tess at finna gylta millumvegin?

– Tíðindir, sigur tú? Tað er jú ítróttur frá permu til permu og tað, sum ikki er ítróttur, eru gráar og gular síður. Óv lítið er av tíðindum, tað er vist. Fiskiskapur, avreiðingar og annað, sum heldur landinum uppi, hvar eru tey tíðindini?, spyr Jóannes hugsunarsamur.

Vilji til bata

Hann viðgongur, at tá hann lesur bløðini, er tað hvørja ferð við málsligum rættaræygum. Mangar ferðir verður gamli lærarin í føroyskum so uppstøtur av vánaliga málburðinum, at Sosialar og Dimmur fara sendandi gjøgnum luftina.

– So frægt av tendring er tíbetur í mær enn, sigur hann, og

minnst, at hann fyrri stuttum ikki kom longur enn til forsiðuna á einum blaði, har yvirskriftin var, »Nú má bera ella bresta« (fór: nú má røkka ella stökka!).

Spurður, um hann hevði farið og arbeitt sum rættari á blaði, fer hann at ivast.

– Er hugur til tess á bløðunum, ljóðar tað áhugavert, men hinvegin; tað nyttar onki at leiða tað inn í kór, sum sjáldv vil í flór. Viljin skal vera millum teirra, ið skriva, sigur hann.

Ráðini frá Jóannesi til okkara, sum fáast við at skriva, eru m.a., at vit eiga at vanda okkum um fóll og fyrisetingar, eins og vit eiga at nýta og endurgeva orðafelli og hugtøk rætt. Setningarnir eiga at verða styttr, og hetta ber sambært Jóannesi til at læra, verður hugt at føroysku sagnunum. Hann tekur eitt hugsað dóm:

»Óli búið í Sandvík. Hann var stórur og prúður, men ikki sagður at vera vitur maður«.

– Her ber ikki til at fara skeivur. Ongar fyrisetingar at vevjast í, sum vanligt er í longum blaðsetningum. Heldur telegrammstil enn at fara til stoks í einum setningi og síðani knappliga nýðast at seta eitt punktum til tess at fáa ondina aftur. Tað er sum at standa við linurulluna og fáa endan á kjaftin púra óvantað. Tá stendur tú sum kánus, sigur Jóannes og smírist.

– M. a. hetta ber til at sleppa undan, um ein tímar til læra seg føroyskt, ljóða hyggjuráðini frá Jóannesi til føroysku fjølmiðlar-nar.

Mynd: Jens Kristian Vang